

mišljenja i komentari

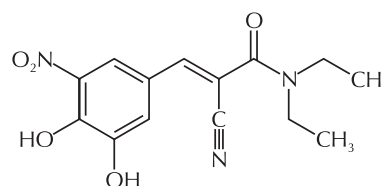
Kako na hrvatskom jeziku reći *entacapone*?

T. Portada*

Institut Ruđer Bošković
Bijenička cesta 54, 10 000 Zagreb

U posljednje vrijeme uočio sam jednu prilično grubu pogrešku iz područja hrvatskoga znanstvenog nazivlja koja se, nažalost, dosta proširila među našim kemičarima, te stoga smatram potrebnim na nju upozoriti i reagirati. Konkretno, radi se o tome da dio naših kolega, suprotno uobičajenim pravilima prilagođavanja stranih riječi i naziva, englesku riječ *entacapone* (slika 1) hrvatskom jeziku prilagođava zadržavajući engleski nastavak *-e*, dakle kao “entakapone”, te je sklanja kao imenicu muškog roda stranog podrijetla tipa *dosje*, *pedigre*, *Dante*. Tako u tekstovima i izlaganjima sve češće nailazim na sintagme poput “kristalizacija entakaponea”, “polimorfi entakaponea” i tome slično, što je ista vrsta pogreške kao kad bi netko rekao ili napisao “slušanje gramofonea”, “popravak telefona”, ili, da navedem primjer bliži kemiji, “hidroliza γ -butirolaktonea”.

U duhu hrvatskoga jezika i hrvatskoga znanstvenog nazivlja nije dobro govoriti i pisati “entakapone”; puno je bolje entakapon, po analogiji s methane > metan (a ne “metane”), ethylenediamine > etilendiamin (a ne “etilenediamine”), fluoxetine > fluoksetin (a ne “fluoksetine”), nicotine > nikotin (a ne “nikotine”)... Tako prilagođena, imenica entakapon sasvim se dobro uklapa u hrvatski jezik, te pripada sklonidbenom tipu imenica muškog roda s nulnim nastavkom u nominativu koje označuju neživo (jednina: NA entakapon, G entakapona, DL entakaponu, V entakapone, I entakapo-

Slika 1 – Molekulska struktura entakapona, inhibitora katechol-*O*-metiltransferaze koji se rabi u liječenju Parkinsonove bolesti¹

Fig. 1 – Molecular structure of entacapone, a catechol-*O*-methyltransferase inhibitor used in the treatment of Parkinson's disease¹

nom; množina: NV entakaponi, G entakaponâ, DLI entakaponima, A entakapone).

Nadam se da će ova moja primjedba potaknuti kolege koji se bave entakaponom da u svojim budućim tekstovima i izlaganjima pripaze da se ta pogreška više ne bi ponavljala, te da općenito posvete više pozornosti pitanjima jezika i nazivlja. Bude li potrebno, rado ću im u tome pomoći dodatnim savjetima i pojašnjenjima.

Literatura

1. <http://en.wikipedia.org/wiki/Entacapone>

* Dr. sc. Tomislav Portada, e-pošta: tomislav.portada@irb.hr

Nabava u JNA

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Kada me pitaju što sam radio u JNA, kažem da sam radio u intendantskoj službi. Na to svatko tko se imalo razumije u vojne stvari kaže da sam bio kuhar. Kuhati znam, ne libim se kuhače, ali u vojsci kuhar ipak nisam bio. Bio sam pisar, “čato”, a sve to zahvaljujući svojoj stručnoj spremi, naime završenom fakultativnom kursu daktilografije u gimnaziji. Dakle, da ne duljim, moj je posao bio sastavljati jelovnike za vojnike po karaulama (jer sam radio u komandi graničnog odsjeka pri bugarskoj granici): “sir, slanina barena i čaj narodni”. I tako je to lijepo išlo, sav se moj posao svodio na strojopis, sve dok se nije razbolio moj nadređeni. Kako u vojsci, još od Cezarovih vremena, vrijedi pravilo da u slučaju gubitka zapovjednika zapovjedništvo nad postrojbom preuzima prvi niži po rang, proračun je jelovnika pao na mene.

Što znači proračun jelovnika? Za razliku od “civilnog” graha gdje kuhar meće u lonac po svome nahođenju ili po gostovom ukusu, u

vojnički lonac mora ići sve po PS-u (Pravilima službe). Dakle, vojnički se grah sastoji od 70 grama kobasice i pola litre graha. A ovaj se pak kuha od toliko i toliko zrnja, toliko i toliko mrkve, toliko i toliko luka... Na kraju dolazi sol, papar i lovor – jedan list na pet porcija.

Sve je lako kada se kuha za vojarnu, u loncu od dvjesto litara. No što kada se kuha za karaulu, dakle za dvadesetak vojnika? Nisam se dao smesti: pomnožih dakle broj vojnika s danima u kojima se taj tjedan kuha grah, sve podijelih sa pet – pa dobih broj listova lovora. Tako je na jednu karaulu išlo 13, a na drugu 15 listova. Sve po PS-u! (Ili bi možda bilo bolje reći da sam kuhao stehiometrijski.)

Zašto vam ovo pišem? Sjećanje na davne vojničke dane navrlo mi je u glavu nakon sjednice voditelja na kojoj smo raspravljali kako

provesti u život odredbe novog zakona koji se zove Zakon o fiskalnoj odgovornosti. Dakle, sve što se hoće kupiti mora se unaprijed, za čitavu godinu planirati. Meni je sjekira u med upala, jer sam teoretičar, pa ne potrebujem ništa osim uredskog materijala, koji mogu – ako zagusti – od nekog posuditi ili ga sam kupiti, no kolegama koji eksperimentiraju sjekira je upala u sve prije negoli u med. Kako ću znati što ćemo kupiti, pitaju, kad ne znamo hoće li planirani eksperiment uspjeti? Ako uspije, kupit ćemo jedno, ako ne uspije, kupit ćemo drugo. Ne treba imati puno pameti u glavi da se shvati kako su znanstvena istraživanja u svojoj biti (inherentno) nepredvidljiva. A da se bavimo istraživanjima, jasno je već iz samog imena instituta, "Institut za medicinska istraživanja..."

Jasno je i zašto je donesen zakon. Donesen je za javna poduzeća, jer tamo se krade na veliko – sjetimo se samo koliko se goriva pokralo na željeznici. Muljanje s računima svima je, vjerujem, poznato, a da se od dnevnica za fiktivna službena putovanja može lijepo živjeti, poznato je samo nekima, onima koji su najbliže ko-

panji. Da se kupovalo sve i sva, što treba i što ne treba, samo da se potroši novac, zna svatko tko nije namjerno zatvarao oči. Tome je, slažem se, trebalo stati na kraj. Samo je pitanje – na koji način.

Ako su svi ljudi, već od Jeffersonove Deklaracije nezavisnosti, jednaki pred zakonom ("are created equal"), to ne znači da sve ljude treba trpati u isti koš. Prekruti zakoni vode u bezakonje, jer se protiv njih buni i zdrav razum i osjećaj pravde, a kako su u praktičnom smislu neprovedivi, mora se protiv njih raditi ako se hoće živjeti. Kada je Hitler 22. lipnja 1941. u ranu zoru napao SSSR, neki skladištar nije htio izdati streljivo jer mu nisu podnijeli pravovaljani zahtjev. Je li bolje čekati na zahtjev dok te tenk ne pregazi ili ubiti skladištara? Ovo drugo.

No vratimo se našim temama. Jedno me pitanje kopka. Zanima me naime kako izgleda plan godišnje nabave kod vatrogasaca. Možda dođe zakon da u prosincu ne smije biti požara jer su vatrogasci potrošili svu planiranu vodu.

iz naših knjižnica

Uređuje: Danko Škare

ACTA, PIPA, SOPA, WRA – hoće li internet kakvog poznajemo opstati?

J. Stojanovski*

Sveučilište u Zadru, Institut Ruđer Bošković

Veliki svjetski izdavači znanstvenih časopisa u drugoj su polovici devedesetih godina zakašnjelo, ali krajnje oprezno i promišljeno zakoračili u mrežni prostor ne znajući točno kakve će sve promjene donijeti i strahujući ponajprije za moguće smanjenje njihovih profita. Jedna od prvih bojazni bila je vezana uz cijenu digitalne inačice znanstvene publikacije. Tržište je s pravom očekivalo da će na primjer digitalni časopis biti jeftiniji od tiskanog, jer digitalna verzija prethodi onoj tiskanoj i njezina upotreba ne donosi za izdavače nikakve nove i značajnije troškove osim manjih hardverskih i softverskih ulaganja. Značajnije promjene u znanstvenom izdavaštvu također bi donijele mogući gubitak kontrole, pa su se stoga izdavači pobrinuli da publikacije koje izdaju ostanu uglavnom neizmijenjene u odnosu na svoje davne tiskane prethodnike. Manje je promjene uvjetovala ugradnja hiperlinkova u sam sadržaj i navigaciju, koju je bilo nemoguće izbjeći u vrijeme posvemašnje prevlasti mrežnih tehnologija. Izdavači su uz kon-

senzus znanstvenika/autora tako uspješno "zamrznuli" znanstveno izdavaštvo tako da danas časopise koji značajnije primjenjuju mogućnosti koje nose nove tehnologije možemo izbrojati "na prste". No najveća je bojazan svakako sadržana u prirodi interneta, "mrežnoj demokraciji" koja snažnim zamasima briše i najveće barijere, čineći informaciju dostupnom svima koji su na internet povezani. Posebno se to odnosi na znanstvene informacije čija je misija da budu dostupne i čitane, da se dijele i razmjenjuju, te da pridonese ukupnoj sumi ljudskog znanja. Takvi trendovi rezultirali su pojavljivanjem većeg broja časopisa u otvorenom pristupu iako su se sami autori pobrinuli da časopisi u otvorenom pristupu, osim nekih iznimki, ne zažive u potpunosti šaljući najvrjednije sadržaje najuglednijim, tj. najkomercijalnijim časopisima. Bez obzira na činjenicu da danas u svijetu imamo oko 7000 recenziranih časopisa u otvorenom pristupu, komercijalni časopisi, od kojih dio ima dugu povijest i ugled, i dalje su, uz rijetke iznimke, najutjecajniji dio znanstvene publicistike. Čak i kada se američki Nacionalni institut za zdravlje (*National Institutes of Health*) izborio za javnu dostupnost rezultata istraži-

*Jadranka Stojanovski, e-pošta: jadranka.stojanovski@irb.hr